

17. AUGUST 2024

Vildfarelse. Det er en falsk fortælling, at landets børn og unge lider under en dyb mistrivelseskriser. I en ny bog gør to forskere op med den udbredte opfattelse af landets yngre som stressede ofre for et samfundsskabt præstationspres

Alarmen afblæst

HENRIK DØRGE

▶ Lyt ≡ Kø 📌 Gem artikel

Forestillingen om, at et stort antal danske børn og unge er ramt af mistrivsel, har vundet vid udbredelse. Men det er en myte, at den opvoksende generation i større omfang har ondt i livet over at være udsat for et højt præstationspres i skolen eller over at skulle honorere barske samfundsskabte forventninger eller er tynget af andre forhold, der kan mistænkes for at skabe omfattende mentale problemer blandt landets yngre borgere. Realiteten er, at langt de fleste børn og unge herhjemme har det godt og ikke er synderligt kede af tilværelsen.

Sådan lyder budskaberne i en ny bog, der er forfattet af docent Karen Wistoft fra Københavns Professionshøjskole og Lars Qvortrup, professor emeritus ved DPU. Her går de to forskere i clinch med den herskende antagelse om, at mistrivlsen er steget markant blandt de yngre årgange. Samtidig advarer de mod nye politiske initiativer, der baserer sig på en fejlagtig opfattelse af, at Danmarks ungdom lider under en dyb og bred mistrivelseskriser.

Særligt misvisende for den offentlige diskurs er ifølge Karen Wistoft og Lars Qvortrup mediernes fremstilling af en publikation fra Center for

Ungdomsforskning (CeFU) på Aalborg Universitet, der har fået »en næsten tsunamiagtig effekt« i den danske offentlighed.

Publikationen blev fremlagt i oktober 2022 og kom til at sætte et markant aftryk på den verserende valgkamp. I medierne blev tal fra undersøgelsen, baseret på svar fra knap 2.100 tilfældigt udvalgte i alderen 16-25 år, lagt sammen på en vildledende måde, og dermed blev der tegnet et forvrænget og helt overdrevet billede af udbredelsen af mistrivsel. På baggrund af publikationen blev det til »en offentlig, national kendsgerning«, at op mod halvdelen af landets unge, nemlig 44 procent, mistrives.

Collage: Liv Ajse. Originalfoto: Adobe Stock

Ifølge Wistoft og Qvortrup er det ikke det eneste problematiske. CeFU-undersøgelsens kvalitative del fulgte og interviewede i alt 37 unge, der var udvalgt efter det kriterium, at de alle i et eller andet omfang kæmpede med stress, angst, depressivitet, ensomhed, præstationspres med mere – og altså ikke var i en situation, som de unge er flest.

Uagtet disse omstændigheder affødte publikationen – og især omtalen af den i medierne – markante politiske reaktioner. Socialdemokratiets daværende uddannelses- og forskningsminister, Jesper Petersen, foreslog at sætte et adgangskrav på maksimum 10 for at komme ind på en videregående uddannelse for at mindske karaktærræset. Fra De Konservative kom et forslag om at afskaffe folkeskolereformen. De Radikale krævede blandt andet flere lærere og pædagoger og mindre fokus på præstation og test. Og SF trumfede med at foreslå, at der blev afsat hele 35 milliarder kroner til at bekæmpe mistrivsel.

»Ingen satte spørgsmålstegn ved, om det var sandt, at næsten hver anden ung oplevede mistrivsel, og at det skyldtes ydre forhold, herunder især at der stilles for store krav til de unge,« lyder det i bogen.

Ifølge forfatterparret kan man på baggrund af publikationen fra CeFU lige så godt tegne et helt andet billede: 73 procent af de unge i undersøgelsen har få eller ingen problemer. 11 procent har store og bredspektrede udfordringer. Og så er der en gruppe, der har det okay, men oplever et uddannelsespres og i nogen grad et generelt pres.

Som Karen Wistoft beskriver sidstnævnte gruppe:

»De er spændte på at starte på deres nye uddannelse, og de er spændte på at komme ud på arbejdsmarkedet. Men det er jo o.k. at være spændt.«

Et stærkt spørgsmålstejn

Hvis man virkelig vil vide, hvordan børn og unge i Danmark har det, kan man ifølge de to forskere med fordel læse de to største og mest valide trivselsundersøgelser, der finder sted hvert fjerde år.

Den ene er Skolebørnsundersøgelsen, der foretages af Statens Institut for Folkesundhed ved Syddansk Universitet, og som omfatter elever i 5., 7. og 9. klasse.

»Der er ikke tale om en dyb og bred mistrivselskrise. De fleste børn og unge i 5., 7. og 9. klasse har det godt, både i skolen, og hvad angår mental trivsel«, lyder Wistoft og Qvortrups sammenfatning af undersøgelsen.

Den anden undersøgelse er Børn og unge i Danmark – velfærd og trivsel, foretaget af VIVE, som omfatter cirka 6.300 mellem 3 og 19 år. Den indikerer for eksempel, at de færreste børn og unge føler sig stressede. 87 procent af de 11-19-årige svarer, at de ingen problemer har eller for det meste kan nå de ting, de gerne vil. De to forskere noterer også, at siden 2009 »har andelen af 11-, 15- og 19-årige, der oplever stor personlig frihed, ligget relativt stabilt«.

Ingen satte spørgsmålstejn ved, om det var sandt, at næsten hver anden ung oplevede mistrivsel. Karen Wistoft og

LARS QVORTRUP, KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE OG DPU

De årlige trivselsmålinger i folkeskolen forurodler heller ikke. Fra skoleåret 2016/2017 til 2022/2023 er andelen af elever med »høj generel trivsel« reduceret fra 92,9 procent til 87,4 procent. Altså et jævnt, men ikke dramatisk fald, påpeger de to forskere.

I januar fremlagde Center for Gymnasieforskning en omfattende undersøgelse med navnet TrivselsLUP 2023, der nåede ud til mere end 11.000 elever. Her svarer 80 procent af de unge, at de er enige eller meget enige i udsagnet »jeg er glad«, og 82 procent erklærer sig tilsvarende enige i, at de

»er i godt humør«. Kun fem procent er enige i, at de »er kede af det«.

Som Wistoft og Qvortrup bemærker: »TrivselsLUP 2023 sætter et stærkt spørgsmålstegn ved det generelle udsagn om, at unge i Danmark er udsat for en omfattende mistrivsel. Undersøgelsen tyder på, at de allerfleste har det godt, både emotionelt og socialt.«

Demokratiseret mistrivsel

Omend de to forskere anser debatten om børn og unges trivselsproblemer for overskruet og præget af »alarmisme«, finder de, at der på ét område er grund til at være opmærksom. Teenagepigernes mistrivsel er ifølge de mest omfattende undersøgelser stigende og noget større end de jævnaldrende drenge.

»Men mistrivslen er kun steget lidt, den gælder alene piger i udskoling og på ungdomsuddannelserne, og drengenes mistrivsel er faldende. Bare for at sætte det i perspektiv,« siger Karen Wistoft.

Ifølge Wistoft og Qvortrup er det afgørende, at der ikke gennemføres politiske tiltag, der baserer sig på, at op mod halvdelen af alle børn og unge mistrives:

»Styrer man efter et fejlagtigt grundlag, er der risiko for at sejle et forkert sted hen,« siger Karen Wistoft. »For kommer der initiativer, som er smurt bredt ud, fordi det beror på en falsk opfattelse af, at omtrent hver anden ung er i mistrivsel, risikerer man at overse den tiendedel, der vitterligt mistrives; dem, der for eksempel har skolevægring, lider af spiseforstyrrelse og er selvskadende. Men man er nødt til at hjælpe og behandle dem, der har det sværest.«

Budskabet om at målrette indsatsen mod børn og unge med seriøse vanskeligheder gælder også på skoleniveau. Som eksempel nævner Karen Wistoft skolen, der indfører morgensang for at fremme elevernes trivsel. Det vil de fleste elever nok være glade for.

»Men morgensangen hjælper jo ikke dem, der har skolevægring og ikke kommer i skole,« siger hun.

De to forskere advarer også mod at ignorere det faktum, at mistrivslen er skævt socialt fordelt. De er bekymrede over, at mistrivsel er blevet »demokratiseret« og anses for et anliggende, der så at sige rammer *alle* lige meget; også børn og unge med velhavende og veluddannede forældre.

Pointen er, at mistrivsel som oftest vender den socialt tunge ende nedad. Det er blandt andet dokumenteret i den seneste trivselsundersøgelse fra VIVE. Her har unge fra lavindkomstfamilier i markant højere grad end gennemsnittet angivet, at de har haft en psykisk lidelse. Andelen af unge, der siger, at de har forsøgt selvmord, er desuden mere end fire gange højere i

familier, der lever i relativ fattigdom, end gennemsnittet.

»Hvis man påstår, at mistrivsel er blevet demokratiseret, kommer det til at handle om alle unge. Men der er en klar social slagside, og derfor skal vi passe på med at gøre det forhold uigennemsigtigt,« siger Karen Wistoft.

Som opfølgning på regeringsgrundlaget har SVM nedsat en trivselskommission, der skal afrapportere inden årets udgang. Spørger man Karen Wistoft, er der intet i vejen med initiativet.

»Det er absolut ikke forkert. Kommissionen bør bare tage udgangspunkt i et sandt videngrundlag. Og her håber vi, at vores bog er et wakeupcall.«

Lars Qvortrup og Karen Wistoft: Trivsel og mistrivsel – Mellem offergørelse og kompetencegørelse. Dafolo.

HENRIK DØRGE er journalist og skriver om samfund og politik. Henrik blev uddannet på Danmarks Journalisthøjskole og har tidligere arbejdet på Aktuelt og Jyllands-Posten. Han har udgivet Skandalen om Nordisk Fjer (medforf.) og Mens natten bli'r til dag.

DORG@WEEKENDAVISEN.DK

ANDRE LÆSER OGSÅ

SAMFUND

De fremmedgjorte

Vækkelse. »Hver gang medierne lyver, forsvinder der et nabolag i Gaza.« Portræt af Danmarks propalæstinensiske front.

EMIL JØRGENSEN

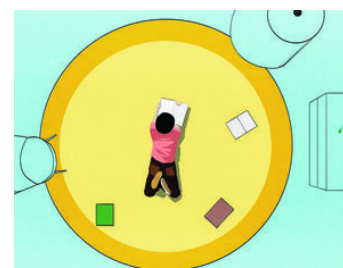

IDEER

Meningsløst mærkat

Læsning. I flere årtier har en britisk professor været i krig mod ordblindebetegnelsen. Han kalder den et »ubrugeligt udtryk«, der...

MALENE JENSEN

KULTUR

Manden med det store telt

Kulturkamp. Der findes ikke lgbt+-rettigheder, kun menneskerettigheder. Men hvorfor er det kampen for frihed, der h...

CHRISTOFFER ZIELER

